УДК 343.123.1
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/49

Фатєєв А. В.
https://orcid.org/0009-0009-8492-6719
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПІДСЛІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ДБР

У статті досліджено особливості підслідності Державного бюро розслідувань як одного з ключових інститутів кримінального процесуального права, що забезпечує розмежування підслідності між органами досудового розслідування. Зазначено про важливість підслідності для належної організації досудового розслідування, забезпечення спеціалізації органів, недопущення дублювання їх діяльності та створення процесуальних гарантій реалізації прав і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Проаналізовано окремі наукові підходи до визначення поняття та видів підслідності, встановлено їх змістовну спрямованість та співвідношення з категорією підвідомчості. На підставі аналізу сучасної конструкції статті 216 Кримінального процесуального кодексу України запропоновано уточнення поняття підслідності шляхом заміни традиційної категорії «ознаки кримінального провадження» на категорію «юридично значущі критерії», що більшою мірою відповідає сучасній моделі нормативного розмежування компетенції органів досудового розслідування.

Окрему увагу приділено критеріям визначення підслідності кримінальних проваджень слідчим Державного бюро розслідувань. Встановлено, що чинне кримінальне процесуальне законодавство передбачає поєднання предметного та суб'єктного критеріїв, застосування яких у низці випадків доповнюється законодавчо встановленими винятками. Розкрито особливості персональної підслідності, пов'язаної зі спеціальним статусом суб'єкта кримінального правопорушення, а також предметної підслідності щодо військових кримінальних правопорушень. Акцентовано на використанні законодавцем негативного способу визначення меж підслідності шляхом встановлення винятків із загального правила.

Обґрунтовано положення про пріоритетність окремих критеріїв підслідності, передбачених пунктами 1 і 2 частини четвертої статті 216 КПК України, а також про динамічний характер підслідності в конкретному кримінальному провадженні, яка може уточнюватися або змінюватися залежно від встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення, його попередньої правової кваліфікації та даних про суб'єкта його вчинення.

Ключові слова: *кримінальне провадження, підслідність, слідчий, Державне бюро розслідувань, види підслідності.*

Постановка проблеми. Державне бюро розслідувань посідає особливе місце в системі органів, уповноважених на здійснення досудового розслідування, що зумовлено специфікою його правового статусу, визначеними законодавством завданнями та особливим характером кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції. Це виразно проявляється у площині кримінального процесуального законодавства, оскільки розмежування компетенції між органами досудового розслідування здійснюється передусім за допомогою інституту підслідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підслідності було об'єктом дослідження наступних вчених: М. В. Григорчук, І. В. Грицюк, Ю. І. Кицан, О. С. Лаба, Л. М. Лобойко, К. Т. Мулик, А. А. Омаров, В. Ягодинський та інші. Однак, зважаючи на наявність законодавчих колізій, практичних проблем розмежування компетенції між органами досудового розслідування та необхідність забезпечення належної ефективності кримінального провадження, виникає необхідність подальшого дослідження питання підслідності, зокрема слідчих ДБР.

© Фатєєв А. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Постановка завдання. Метою статті є дослідження загальнотеоретичних питань підслідності та визначення окремих особливостей підслідності слідчих ДБР.

Виклад основного матеріалу. Підслідність є одним із визначальних критеріїв диференціації органів досудового розслідування. Оскільки, незважаючи на спільність загальних завдань, принципі, основних форм процесуальної діяльності та процесуальних повноважень, Національна поліція України, органи безпеки, Державне бюро розслідувань та інші органи досудового розслідування в своїй діяльності на стадії досудового розслідування якісно відрізняються підслідністю, яка і визначає напрямки їх роботи. Дослідники вказують на тому, що «основним завданням інституту підслідності є забезпечення оптимального розподілу кримінальних проваджень між органами, що здійснюють досудове розслідування» [2, с. 198].

В літературі поруч із категорією підслідність зустрічаються інші, наприклад підвідомчість, разом з тим, на А. А. Омаров вказує на те, що «не можна залишити поза увагою той факт, що термін «підвідомчість» може використовуватися і у випадках потреби розмежування предмета відання різних органів на одній стадії. Так, наприклад, слідчі органів безпеки та Національної поліції попри те, що здійснюють провадження на одній стадії кримінального провадження (на стадії досудового розслідування), є представниками різних державних органів (СБУ, МВС, відповідно), тобто мають різну відомчу належність» [6, с. 26]. На нашу думку відповідні категорії подібні, але підслідність носить спеціальний характер до підвідомчості та характеризує розподіл повноважень між органами досудового розслідування, які як ми зазначили мають свої процесуальні особливості, які відрізняються від загальноприйнятих норм розподілення повноважень в інших органах державної влади та місцевого самоврядування, в той час як підвідомчість застосовується для розподілу повноважень не тільки в царині кримінального процесу.

У науковій літературі дослідники зазначаючи про важливість інституту підслідності на функціонування механізму кримінального судочинства та на процедуру кримінального провадження вказують про те, що:

1) «інститут підслідності виступає окремим інструментом під час здійснення кримінальної процесуальної політики чинною владою в державі;

2) раціональний підхід до формування та впорядкування норм, які утворюють інститут підслідності, дозволить оптимізувати діяльність органів, що здійснюють досудове розслідування. Прикладом такої оптимізації можна визначити принцип спеціалізації. Такий принцип дозволяє визначити орган, який проводитиме досудове розслідування, який найбільш ефективно зможе здійснювати розслідування кримінальних правопорушень певного виду. Принцип спеціалізації використовується у таких видах підслідності, як предметна та персональна;

3) правильне застосування правил підслідності дозволяє уникнути ситуацій, за яких одне і те ж саме кримінальне правопорушення одночасно окремо розслідується різними органами досудового розслідування;

4) норми інституту підслідності виступають як своєрідні гарантії реалізації прав та законних інтересів осіб, стосовно яких здійснюється кримінальне переслідування, та інших учасників процесуальної діяльності. Прикладом реалізації таких прав можна назвати подання різних заяв, скарг і клопотань потерпілим чи підозрюваним саме до відповідного органу;

5) значним аспектом впливу інституту підслідності на досудове розслідування можна вважати запобігання виникненню кримінальних процесуальних спорів, міжвідомчих конфліктів щодо розмежування компетенції тощо, а в разі їхнього виникнення – оперативному та злагодженому вирішенню таких спорів основним завданням інституту підслідності є забезпечення оптимального розподілу кримінальних проваджень між органами, що здійснюють досудове розслідування» [2, с. 195–196].

Досліджуючи особливості підслідності ДБР, необхідно почати з визначення категорії підслідність. Так, що ж стосується її визначень, то наявні наступні думки вчених, щодо цього питання:

на думку Л. М. Лобойко, «підслідність – це сукупність встановлених законом ознак кримінального провадження, згідно з якими воно належить до відання певного органу досудового розслідування» [5, с. 189];

А. А. Омаров вказує, що «інститут підслідності має розглядатися як сукупність кримінальних процесуальних норм, що містять правила, дотримання яких дозволяє визначити орган, який має здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення» [6, с. 28];

М. В. Григорчук та К. Т. Мулик зазначають, що «підслідність – це сукупність визначених законом правових ознак кримінального провадження, які визначають, який слідчий підрозділ здійснює досудове розслідування» [1, с. 28];

Ю. І. Кицан вказував, що «підслідність кримінальних справ слід розглядати як загальну умову досудового розслідування, а також як правовий інститут, норми якого регламентують ознаки (властивості) кримінальних справ, визначають слідчих конкретного уповноваженого органу досудового розслідування, а також містять обов'язки (повноваження) слідчого та прокурора» [3, с. 12].

Ключовою ознакою, яка притаманна наведеним авторським визначенням категорії підслідність – ознаки кримінального провадження, за допомогою яких визначають орган досудового розслідування, що здійснюватиме досудове розслідування. На час досліджень, які проводились авторами кримінальний-процесуальний закон мав такі правила визначення підслідності, які дійсно свідчили про наявність ознак кримінального провадження за допомогою яких можна було чітко визначити підслідність. Однак, сучасні особливості нормотворення, в тому числі профільної статті Кримінального процесуального кодексу України, ускладнюють виявлення ознак, притаманних кримінальному провадженню, які розмежовують підслідність. Так, наприклад, ч. 1 ст. 216 КПК, передбачає, що «слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування» [4]. З цієї норми зрозуміло, що Національна поліція розслідує все, що не розслідують інші. З огляду на що виникає питання стосовно ознаки кримінального провадження, яка визначає підслідність органів Націполіції, оскільки відповідно до наведеної норми визначальним є відсутність ознак у кримінальному провадженні, притаманних для інших органів досудового розслідування. Зазначене свідчить про необхідність уточнення визначення категорії підслідність. На нашу думку, відповідне уточнення має удосконалити та привести до відповідності із чинним законодавством такий елемент як «ознака кримінального провадження», замінивши його на критерії або відсутність критеріїв кримінального провадження. Внаслідок чого релевантне визначення категорії підслідність, на нашу думку наступне – це встановлена кримінальним процесуальним законодавством система юридично значущих критеріїв, за допомогою яких здійснюється розмежування компетенції органів досудового розслідування щодо здійснення досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні та визначається належний орган, уповноважений на здійснення розслідування.

Визначившись із поняттям підслідності, далі необхідно визначитись із її видами. Так, наприклад окремі науковці вказують на те, що існує лише два види підслідності – предметна (родова) та територіальна [8, с. 20]. А «дехто з науковців пропонує у межах підслідності виділяти такі її види, як предметна, альтернативна, персональна та територіальна» [2].

Існує думка про те, що «найоптимальнішим поділом підслідності є виділення шести її видів, а саме поділ на: предметну (родову), персональну, за зв'язком проваджень, альтернативну, універсальну й територіальну підслідності» [2, с. 198]. Хоча зважаючи на ускладнену структуру ст. 216 КПК щодо визначення підслідності органів досудового розслідування, традиційна структура видів підслідності видається дещо архаїчною. З огляду на що в літературі вказується на залежність видів підслідності від суб'єкта, наділеного компетенцією щодо розслідування кримінальних проваджень: загальна; відомча; інстанційно-територіальна; індивідуально-персональна [7, с. 190]. Також виділяють різні види підслідності в залежності від властивостей/ознак кримінального провадження: формально-залишкова або формально-негативна, нормативно-визначена; формально-умовна; умовно-персональна; умовно-цензова; умовно-віктимологічна; умовно-наслідкова і темпоральна [7, с. 189–190]. Зазначені види підслідності беззаперечно відображають сучасні особливості вимог до кримінальних проваджень для віднесення їх до окремого органу досудового розслідування, однак вони є мінливими та залежними від ініціатив законодавця.

Що ж стосується підслідності ДБР, то для її визначення необхідно дослідити норми кримінального-процесуального законодавства, які безпосередньо встановлюють випадки за яких кримінальне провадження розслідуватиметься слідчими ДБР. Так, п. 1 ч. 4 ст. 216 КПК, передбачає, що «слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень: 1) вчинених Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду держав-

ного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Директором Бюро економічної безпеки України, Генеральним прокурором, його першим заступником та заступником, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії «А», крім випадків, коли досудове розслідування цих кримінальних правопорушень віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті» [4]. Зазначена норма свідчить про персональну підслідність у слідчих ДБР, оскільки, головним критерієм, який відносить кримінальне провадження до них – суб'єктний склад кримінального правопорушення.

Варто акцентувати увагу на тому, що у відповідній нормі не зазначається про вчинення відповідними суб'єктами злочину, а вказується на кримінальні правопорушення, що означає підслідність слідчим ДБР і кримінальних проступків. Однак, у наведеній персональній підслідності є умова – не підслідність кримінального правопорушення НАБУ.

В свою чергу п. 2 ч. 4 ст. 216 КПК, передбачає, що слідчим ДБР підслідні також кримінальні правопорушення, які були вчинені «службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті» [4]. Тобто як і в попередньому пункті, наявна персональна підслідність, але також з умовою – не підслідність детективам підрозділу внутрішнього контролю НАБУ. Взагалі виділення законодавцем в кримінальному процесуальному законодавстві окремого підрозділу, що здійснює досудове розслідування за визначеними в КПК критеріями може свідчити про наявність окремого органу досудового розслідування, який має власну підслідність, незважаючи на його

В свою чергу, у п. 3 ч. 4 ст. 216 КПК України передбачається, що слідчі Державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень «проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), крім кримінальних правопорушень, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України» [4]. Наведене положення має принципове значення для визначення характеру підслідності кримінальних проваджень слідчим ДБР, оскільки законодавець при конструюванні відповідної норми використав не конкретизований перелік складів кримінальних правопорушень, а їх узагальнену характеристику через родовий та видовий об'єкти кримінально-правової охорони.

Такий підхід законодавця загалом відповідає предметній підслідності, за якої компетенція органу досудового розслідування визначається характером кримінального правопорушення, його родовим або видовим об'єктом, а не спеціальними ознаками особи, яка його вчинила. З наведеної норми зрозуміло, що визначальним критерієм є належність кримінального правопорушення до категорії військових кримінальних правопорушень, тобто кримінальних правопорушень проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби. Це свідчить, що для встановлення підслідності слідчого ДБР необхідно встановити, що вчинене діяння за своїм кримінально-правовим змістом належить до передбачених розділом XIX Особливої частини КК України військових кримінальних правопорушень.

При цьому характерною особливістю зазначеної норми є використання законодавцем негативного способу визначення меж підслідності ДБР. Після встановлення загального правила щодо здійснення слідчими ДБР досудового розслідування військових кримінальних правопорушень законодавець прямо передбачає виняток, виключаючи з цієї категорії кримінальне правопорушення, передбачене ст. 422 КК України. Таким чином, предметна підслідність ДБР щодо військових кримінальних правопорушень не має абсолютного характеру, а обмежується законодавчо визначеним винятком, хоч і одиночним.

Внаслідок виключення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 422 КК України, із загального обсягу військових кримінальних правопорушень, підслідних слідчим ДБР, виникає питання щодо співвідношення предметної підслідності ДБР із підслідністю інших органів досудового розслідування. Оскільки, за критерієм родового та безпосереднього об'єкта кримінальне правопорушення, передбачене ст. 422 КК України, є військовим і безпосередньо пов'язане з іншими кримінальними правопорушеннями проти встановленого порядку несення військової служби, досудове розслідування щодо яких віднесено до підслідності ДБР. Однак, пряме законодавче виключення цього складу з п. 3 ч. 4 ст. 216 КПК України означає, що належність діяння до категорії військових кримінальних правопорушень сама по собі не є достатньою підставою для віднесення кримінального провадження до підслідності ДБР.

Висновки. Особливість визначення законодавцем підслідності слідчих Державного бюро розслідувань полягає в тому, що закріплені у кримінальному процесуальному законодавстві критерії її визначення не мають абсолютного характеру, а в окремих випадках містять законодавчо встановлені винятки. Така конструкція свідчить про формування законодавцем особливого підходу до нормативного визначення підслідності, який не в повній мірі відповідає усталеним доктринальним уявленням про критерії розмежування підслідності органів досудового розслідування. Водночас зазначене не означає остаточної відмови законодавця від загальних засад інституту підслідності, а вказує на їх диференціацію з урахуванням специфіки кримінальних правопорушень, суб'єктного складу, особливостей службового статусу осіб та необхідності забезпечення ефективності досудового розслідування.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на питання пріоритетності розподілу кримінальних проваджень між органами досудового розслідування. Оскільки винятки, зазначені у п. 1,2 ч. 4 ст. 216 КПК по суті формують критерії кримінального провадження, які мають пріоритетне значення щодо інших внаслідок чого забезпечують пріоритетне визначення підслідності окремим органам досудового розслідування.

Призначення підслідності полягає не лише у визначенні органу, уповноваженого здійснювати розслідування конкретного кримінального правопорушення, а й у забезпеченні належної організації досудового провадження, спеціалізації відповідних органів, недопущенні необґрунтованого втручання одного органу у сферу компетенції іншого та створенні належних процесуальних передумов для ефективного здійснення завдань кримінального провадження. Особливість підслідності Державного бюро розслідувань полягає у наявності двох критеріїв її визначення: предметний та суб'єктний критерії, з окремими виключеннями.

Список літератури:

1. Григорчук М.В., Мулик К. Т. Проблеми визначення підслідності: теоретико-правовий аспект. *Legal Bulletin.* 2023, № 4 (10). С. 184–192. https://doi.org/10.31732/2708-339X-2023-10-184-192

2. Грицюк І.В., Лаба О.С. Підслідність як інститут кримінального-процесуального права. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності(теорія та практика)*. 2018. Вип. 3–4 (12–13). С. 193–198.

3. Кицан Ю. І. Підслідність кримінальних справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : 12.00.09. Київ, 2012. 20 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс: закон України від 13 квітня 2012 року, № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2063

5. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : [підручник] / Л. М. Лобойко. Київ : Істина, 2014. 432 с.

6. Омаров А. А. Інститут підслідності в кримінальному провадженні : дис. .... канд. юр. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 214 с.

7. Сидорчук В. В. Процесуальний статус слідчого, який розслідує корупційні злочини : дис. ... д-ра філософії : 081 Право. Одеса, 2022. 274 с.

8. Ягодинський В. Підслідність злочинів. *Право України*. 1993. № 2. С. 19–22.

Fatieiev A. V. SELECTED ISSUES REGARDING THE INVESTIGATIVE JURISDICTION OF SBI CRIMINAL PROCEEDINGS

The article examines the features of the jurisdiction of the State Bureau of Investigation as one of the key institutions of criminal procedural law, which ensures the delimitation of jurisdiction between pre-trial investigation bodies. The importance of jurisdiction for the proper organization of pre-trial investigation, ensuring the specialization of bodies, preventing duplication of their activities and creating procedural guarantees for the implementation of the rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings is noted.

Separate scientific approaches to defining the concept and types of jurisdiction are analyzed, their substantive orientation and correlation with the category of jurisdiction are established. Based on the analysis of the modern construction of Article 216 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, it is proposed to clarify the concept of jurisdiction by replacing the traditional category of "signs of criminal proceedings" with the category of "legally significant criteria", which more closely corresponds to the modern model of the normative delimitation of the competence of pre-trial investigation bodies.

Special attention is paid to the criteria for determining the jurisdiction of criminal proceedings by investigators of the State Bureau of Investigation. It is established that the current criminal procedural legislation provides for a combination of objective and subjective criteria, the application of which in a number of cases is supplemented by legislatively established exceptions. The features of personal investigation related to the special status of the subject of a criminal offense, as well as objective investigation regarding military criminal offenses, are revealed. The emphasis is on the legislator's use of a negative method of determining the boundaries of investigation by establishing exceptions to the general rule.

The provision on the priority of individual investigation criteria provided for in paragraphs 1 and 2 of part four of Article 216 of the Criminal Procedure Code of Ukraine is substantiated, as well as on the dynamic nature of investigation in specific criminal proceedings, which may be specified or changed depending on the establishment of the factual circumstances of the criminal offense, its preliminary legal qualification and data on the subject of its commission.

Keywords: *criminal proceedings, investigation, investigator, State Bureau of Investigation, types of investigation.*

Дата першого надходження статті до видання: 11.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026